

P U C H A Ł A
& PARTNERZY

Szczecin, dnia 7 grudnia 2023 r.

Dr hab. inż. Agnieszka Ubowska, prof. ZUT
Rzecznik dyscyplinarny ds. nauczycieli
akademickich
Zachodniopomorskiego Uniwersytetu
Technologicznego w Szczecinie

OPINIA PRAWNA

I. Przedmiot opinii

Do autora niniejszej opinii zwróciła się Pani dr hab. inż. Agnieszka Ubowska, prof. ZUT Rzecznik dyscyplinarny ds. nauczycieli akademickich Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego w Szczecinie ze zleceniem sporządzenia opinii prawnej, na podstawie której mogłoby dojść do ustalenia własności praw autorskich wyników badań wykorzystanych w dysertacji Pana Stefana Beckera oraz w monografii habilitacyjnej Pana Rafała Wróbla oraz popełnienia przez Pana Rafała Wróbla plagiatu i autoplagerii. W świetle tak określonego przedmiotu opinii prawnej, przed przystąpieniem do analizy prawnej wymaga wyjaśnienia rozróżnienia pojęć „naruszenia praw autorskich” oraz „plagiatu”, nie są to bowiem pojęcia tożsame. Zawężając wyjaśnienie tych pojęć do materii niezasadnego przypisania sobie autorstwa, z naruszeniem praw autorskich możemy mieć do czynienia tylko wówczas, gdy przedmiot przywłaszczenia podlega ochronie prawnoautorskiej, a zatem czy stanowi przedmiot praw autorskich (utwór). Każde niezgodne z prawdą przypisanie sobie autorstwa (lub zatajenie współautorstwa) utworu będzie kwalifikowane jako naruszenie praw autorskich i jednocześnie plagiat. Natomiast nie każdy plagiat musi stanowić jednocześnie naruszenie praw autorskich, albowiem możliwe jest naganne etycznie przypisanie sobie autorstwa wytworu cudzego intelektu pozostającego poza ochroną prawnoautorską. Przedmiotem niniejszej opinii będzie analiza prawna prowadząca do ustalenia:

1. czy wyniki badań naukowych stanowią przedmiot ochrony prawnoautorskiej?
2. czy przypisanie sobie autorstwa wyników badań może stanowić naruszenie autorskich praw majątkowych?
3. czy dopuszczalne jest powołanie się na wyniki badań prowadzonych w zespole naukowym bez zgody wszystkich osób wchodzących w skład tego zespołu?

Opinia niniejsza uwzględnia regulacje prawa polskiego i w żadnej mierze nie może stanowić podstawy do wyciągania wniosków w oparciu o prawo obce. Zastrzeżenie to czynione jest z uwagi na fakt, iż do ustalenia wyników badań prowadzonych w zespole badawczym z udziałem Pana Rafała Wróbla oraz Panów dra Bartosza Strzelczyka, dra Stefana Beckera oraz prof. dra Yuri Suchorskiego doszło na terytorium Republiki Federalnej Niemiec. Dlatego też bez względu na ocenę czynioną z punktu widzenia prawa polskiego, celowe jest ustalenie czy wyniki badań mogą stanowić przedmiot ochrony prawnej w świetle przepisów prawa niemieckiego.

Niniejsza opinia prawna nie stanowi także oceny i nie zwalnia organu dyscyplinarnego z obowiązku zważenia ewentualnego naruszenia reguł etycznych przy posługiwaniu się wynikami badań wykonywanych w opisanym powyżej zespole naukowym, mogącego wynikać z potencjalnych uchybień w sposobie powoływania się na nie w przedmiotowej monografii habilitacyjnej Pana Rafała Wróbla, w szczególności tam, gdzie nie doszło do należytego odniesienia przy niektórych wynikach badań. Dokonanie takiej oceny wymaga bowiem wiedzy specjalnej, pozwalającej na ocenę istotności ewentualnego uchybienia w odniesieniu do opisywanej przez habilitanta materii oraz w odniesieniu do ewentualnej społecznej szkodliwości takiego postępowania.

Przy sporządzeniu niniejszej opinii prawnej wzięto pod uwagę treść następujących dokumentów:

1. zgłoszenie sprawy - Sygnalista nr AT-485N z dnia 25.04.2023 r.
2. dysertacja Stefana Beckera pt. „Spektroskopische in situ-Untersuchungen der katalytischen CO-Oxidation an oxidmodifizierten Platinmetalloberflächen”, 2010,
3. monografia habilitacyjna Rafała J. Wróbla pt. "Aktywność katalityczna układów M-tlenek ceru ($M = \text{Pt}, \text{Pd}, \text{Cu}$) w reakcji utleniania tlenku węgla", 2013,
4. oświadczenie prof. dr. Helmuta WeiBa z dnia 8 marca 2012 r.,
5. oświadczenie dr. Stefana Beckera,
6. oświadczenie dr. Bartosza Strzelczyka z dnia 15 marca 2012 r.
7. oświadczenie dr. Stefana Beckera z dnia 18.10.2023 r.
8. oświadczenie prof. dr. Yuri Suchorskiego z dnia 8.11.2023 r.
9. recenzje wydawnicze monografii habilitacyjnej:
 - a. prof dr. hab. inż. Romana Dziembaja,
 - b. prof. dr. hab. inż. Zbigniewa Karpińskiego,
10. publikacje współautorskie Panów Stefana Beckera oraz Rafała Wróbla wymienione w monografii habilitacyjnej,
11. wniosek habilitacyjny Pana Rafała Wróbla, autoreferat oraz recenzje
 - a. prof. dr. hab. inż. Jacka Rynkowskiego,
 - b. prof dr. hab. inż. Krzysztofa Kurzydłowskiego,
 - c. prof. dr. hab. inż. Barbary Grzmil.
12. wyjaśnienie Pana Rafała Wróbla z dnia 20.11.2023 r. wraz z załącznikami.

II. Stan faktyczny

Rafał Wróbel współpracował w ramach grupy naukowej prof. dr. hab. Helmuta WeiBa w ramach projektu europejskiego Piątego Programu Ramowego, „Surface active sites and emission control catalysis”, HPRN-CT-2002-0019. Podczas czteroletniego stażu typu PostDock w okresie od dnia 1 sierpnia 2005 r. do 1 sierpnia 2009 r. Rafał Wróbel pracował w Otto-von-Guericke-Universität Magdeburg (Niemcy), w którym Stefan Becker realizował swój doktorat. W ramach współpracy w ww. grupie badawczej oraz po zakończeniu wspólnych badań opublikowano wyniki badań w następujących artykułach:

1. Y. Suchorski, R. Wrobel, S. Becker, B. Strzelczyk, W. Drachsel, H. Weiss. Certain nanoformations in CO oxidation on Pt(111): promotional effects and reversible redox behaviour, Surface Science 2007, 601, 4843 - 4848.

2. Y. Suchorski, R. Wrobel, S. Becker, H. Weiss. CO Oxidation on a CeO_x/Pt(111) inverse model catalyst surface: catalytic promotion and tuning of kinetic phase diagrams, *Journal of Physical Chemistry C* 2008, 112, 20012-20017.
3. R. Wrobel, Y. Suchorski, S. Becker, H. Weiss. Cerium oxide layers on the Cu(111) surface: substrate-mediated redox properties, *Surface Science* 2008, 602, 436 - 442.
4. R. J. Wrobel, S. Becker. Carbon and sulphur on Pd(111) and Pt(111): Experimental problems during cleaning of the substrates and impact of sulphur on the redox abilities of CeO_x in the CeO_x/Pd(111) system, *Vacuum* 2010, 84, 1258-1265.
5. Y. Suchorski, R. Wrobel, S. Becker, A. Opalinska, U. Narkiewicz, M. Podsiadly, H. Weiss. Surface chemistry of zirconia nanopowders doped with Pr₂O₃: an XPS study, *Acta Physica Polonica A* 2008, 114, 125-134.
6. H. D. Irscher, G. Lilienkamp, P. Iskra, W. Daum, G. Hensch, S. Becker, R. J. Wrobel, H. Weiss, Y. Suchorski. High-Quality ZrO₂/Si(001) Thin Films by a Sol-Gel Process: Preparation and Characterization, *Journal of Applied Physics* 2010, 107, 094103-1-7,
7. R. J. Wrobel, S. Becker, H. Weiss. Second/Additional Bistability in a CO Oxidation Reaction on Pt(111): An Extension and Compilation, *Journal of Physical Chemistry C* 2012, 116(42), 22287- 22292.

Po opisanym powyżej stażu naukowym Rafał Wróbel kontynuował badania nad utlenianiem tlenku węgla w ramach projektu habilitacyjnego „Badanie aktywności katalitycznej systemów platyna-tlenek ceru w reakcji utleniania tlenku węgla” N N209 336737, MNiSW 2009-2011. Efektem tej współpracy był m.in. artykuł pt.

„R. J. Wróbel, S. Łagonda, U. Narkiewicz, R. Pelech, S. Becker, L. Szymaszkiewicz. Synthesis and characterization of Pt/CeO_x systems for catalytic CO oxidation reaction, *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio AA, Chemia* 2011, Vol. 66, 112, 37-46”.

W autoreferacie i monografii habilitacyjnej Rafał Wróbel wykazał trzy współautorskie publikacje w przygotowaniu:

1. R. J. Wrobel, S. Becker, K. Müller, H. Weiss. Oxygen spillover from CeO_x nanoislands inside CeO_x/Pt(111) inverse model catalysts as a possible mechanism for the catalytic promotion in CO oxidation: an experimental evidence.
2. R. J. Wrobel, S. Becker, H. Weiss. The role of subsurface oxygen in the catalytic CO oxidation on Pd(111).
3. R. J. Wrobel, S. Becker, H. Weiss. Cerium oxide nanolayers on Pd(111) affected by subsurface oxygen: Promotion vs. inhibition of the catalytic CO oxidation.

Dokumentacja załączona do wniosku o wszczęcie postępowania habilitacyjnego wskazuje, że wyniki wspólnych prac prezentowane były również na konferencjach naukowych:

1. Y. Suchorski, R. Wrobel, S. Becker, H. Weiss, Ceria promoted CO oxidation on Pt(111): kinetic phase diagrams, 3rd International Workshop on Surface Physics, 10-15.09.2007, Polanica-Zdrój, Poland.
2. R. Wrobel, Y. Suchorski, S. Becker, B. Strzelczyk, H. Weiss, CO oxidation on a CeO_x/Pt(111) inverse supported catalyst: promotional effects and reversible redox

behaviour, 3rd International Workshop on Surface Physics, 10-15.09.2007, Polanica-Zdroj, Poland.

3. R. Wrobel, Y. Suchorski, S. Becker, H. Weiss, Oxidation of Ce overlayers on Cu(111): an XPS, LEED, AES and STM study, 3rd International Workshop on Surface Physics, 10-15.09.2007, Polanica-Zdroj, Poland.
4. R. Wrobel, Y. Suchorski, S. Becker, H. Weiss, Cerium Oxide Nanolayers on Pt(111) and Cu(111) Surfaces: Substrate Mediated Redox Properties, Professor Stefan Mróz Symposium, 16-17.05.2008, Wrocław, Poland.
5. Y. Suchorski, R. Wrobel, S. Becker, A. Opalinska, U. Narkiewicz, M. Podsiadly, H. Weiss, Surface chemistry of zirconia nanopowders doped with Pr₂O₃: an XPS study, Professor Stefan Mróz Symposium, 16-17.05.2008, Wrocław, Poland.
6. S. Becker, K. Müller, R. Wrobel, H. Weiss, Ceria promoted CO oxidation on Pt(111): Oxygen-spillover and active border concept, DPG conference (Deutsche Physikalische Gesellschaft) in Dresden, 13-18.03.2011, Dresden, Germany.
7. Stefan Becker, Rafał Wrobel, Helmut Weiß, Catalytic CO Oxidation on oxide modified Pd(111): catalytic promotion vs. inhibition, Bunsentagung 2011 (BJT2011) in Berlin, 110th Annual German Conference on Physical Chemistry, 02-04.06.2011, Berlin, Germany.

W dokumentacji do wniosku o wszczęcie postępowania habilitacyjnego Rafał Wróbel dokonał procentowego określenia swojego wkładu autorskiego w powstanie ww. opublikowanych prac naukowych.

W monografii habilitacyjnej pt. „Aktywność katalityczna układów M-tlenek ceru (M = Pt, Pd, Cu) w reakcji utleniania tlenku węgla” znajdują się rysunki obrazujące wyniki badań przeprowadzonych w opisanym zespole badawczym nie umieszczając przy nich odniesienia do źródła wskazującego na autorstwo badań (odpowiednio - „tabela/strona monografii”: 22/47, 28/55, 29/56, 33/62, 35/64, 37/67, 3/111).

W dniu 25 kwietnia 2023 r. za pośrednictwem platformy do przyjmowania zgłoszeń sygnanet.pl doszło do anonimowego zgłoszenia czynu uchybiającego obowiązkom i godności zawodu nauczyciela akademickiego przez Rafała Wróbla, który miał polegać na popełnieniu plagiatu w jego monografii habilitacyjnej pt. „Aktywność katalityczna układów M-tlenek ceru (M=Pt, Pd, Cu) w reakcji utleniania tlenku węgla” wydanej w 2013 r. przez zaczerpnięcie znacznej ilości wyników oraz niektórych opisów z pracy doktorskiej Stefana Beckera nt. „Spektroskopische In-situ-Untersuchungen der katalyschen CO-Oxidation an oxidmodifizierten Platinmetalloberflächen“ opublikowanej i obronionej w 2010 r. Ponadto zdaniem zawiadamiającego Rafał Wróbel popełnił autoplagiat polegający na zawarciu swej monografii habilitacyjnej danych opublikowanych we wcześniejszych własnych artykułach naukowych.

W pisemnych oświadczeniach członków opisanego wyżej zespołu badawczego przedstawionych w postępowaniu habilitacyjnym prof. Helmut Weiß, dr Stefan Becker oraz dr Bartosz Strzelczyk potwierdzili istotny wkład Rafała Wróbla w określenie metodologii i uzyskanie wyników badań czynionych w ramach opisanego zespołu badawczego.

W pisemnym oświadczeniu z dnia 8 listopada 2023 r. Yuri Suchorski zakwestionował samodzielność badań czynionych przez Rafała Wróbla w ramach opisanego zespołu badawczego, jak również istotność jego ustaleń jako wkładu naukowego w fizykę/chemię powierzchni lub katalizę w stopniu zasługującym na habilitację. Jednocześnie nie sprzeciwił się wykorzystaniu danych z prac, w których jest współautorem stwierdzając, że jego zdaniem powinny one stanowić wstęp do dalszych samodzielnych badań habilitacyjnych.

II. Podstawa prawna

1. Artykuł 1 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach (Dz.U. z 2006 r. Nr 90, poz. 631 ze zm, zwanej dalej pr. aut.),
2. Artykuł 23 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz.U. z 1964 r., Nr 16, poz. 93 ze zm.)

III. Stan prawny i wywód opinii

Na podstawie art. 1 ust. 1 pr. aut. przedmiotem prawa autorskiego jest każdy przejaw działalności twórczej o indywidualnym charakterze, ustalony w jakiejkolwiek postaci, niezależnie od wartości, przeznaczenia i sposobu wyrażenia (utwór). W myśl art. 1 ust. 2 pr. aut. w szczególności przedmiotem prawa autorskiego są utwory:

1. wyrażone słowem, symbolami matematycznymi, znakami graficznymi (literackie, publicystyczne, naukowe, kartograficzne oraz programy komputerowe);
2. plastyczne;
3. fotograficzne;
4. lutnicze;
5. wzornictwa przemysłowego;
6. architektoniczne, architektoniczno-urbanistyczne i urbanistyczne;
7. muzyczne i słowno-muzyczne;
8. sceniczne, sceniczno-muzyczne, choreograficzne i pantomimiczne;
9. audiowizualne (w tym filmowe).

Ochroną objęty może być wyłącznie sposób wyrażenia; nie są objęte ochroną odkrycia, idee, procedury, metody i zasady działania oraz koncepcje matematyczne (art. 1 ust. 2¹ pr. aut.). Nadto utwór jest przedmiotem prawa autorskiego od chwili ustalenia, chociażby miał postać nieukończoną, zaś ochrona prawna przysługuje twórcy niezależnie od spełnienia jakichkolwiek formalności (art. 1 ust. 3 i 4 pr. aut.).

Wykładnia art. 1 ust. 1 pr. aut., poszerzona o uwzględnienie regulacji z ust. 2¹ i 3 pr. aut., pozwala na wyprowadzenie trzech przesłanek konstytutywnych dla uzyskania statusu utworu: po pierwsze, objęty ochroną prawa autorskiego jest tylko rezultat twórczej działalności (przesłanka twórczości); po drugie, rezultat ten winien charakteryzować się indywidualnym charakterem (przesłanka indywidualności) oraz, po trzecie, zostać ustalony w jakiejkolwiek postaci, pozwalającej na jego percepcję (przesłanka ustalenia)¹. Należy przy tym zauważyć, że ustawodawca polski wyraźnie wyłączył z ochrony prawa odkrycia, idee, procedury, metody i zasady działania oraz

¹ E. Laskowska-Litak [w:] Komentarz do ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych [w:] Ustawy autorskie. Komentarze. Tom I, red. R. Markiewicz, Warszawa 2021, art. 1.

koncepcje matematyczne. Celem takiej regulacji jest zapobieżenie monopolizowaniu, w oparciu o ustawę o prawie autorskim, wymienionych rezultatów pracy człowieka. W imię wolności nauki i sztuki powinny być one częścią dobra wspólnego, z którego każdy może korzystać². Z chwilą ustalenia wchodzi one zatem do tzw. domeny publicznej.

Z powyższego należy wnioskować, iż co do zasady ochronie prawnoautorskiej nie podlegają wyniki badań naukowych, natomiast ochronie może podlegać forma ich wyrażenia, o ile spełnia przesłanki wymogi uznania jej za utwór. W okolicznościach pozostających poza zainteresowaniem niniejszej opinii oraz postępowania dyscyplinarnego, może dojść do sytuacji, w której ochronie szeroko rozumianego prawa własności intelektualnej będą podlegać np. wyniki badań w dziedzinach fizyki i chemii, jeżeli na ich skutek dojdzie powstania wynalazku w postaci wyrobu, substancji chemicznej, kompozycji substancji lub metodologii ich wytwarzania. Niemniej jednak ochrona patentowa takiego wynalazku polega na uzyskaniu wyłączności korzystania z niego w obrocie, a zatem gdyby nawet doszło do stosownego zgłoszenia patentowego przez osobę lub osoby trzecie, nie wykluczałoby to następczego odnoszenia się do wyników takich badań w publikacjach naukowych.

Nie jest jednak tak, że „autorstwo” badań naukowych pozbawione jest wszelkiej ochrony prawnej, albowiem twórczość naukowa stanowi element katalogu dóbr osobistych opisanych w dyspozycji art. 23 k.c. W myśl tego przepisu dobra osobiste człowieka, jak w szczególności zdrowie, wolność, cześć, swoboda sumienia, nazwisko lub pseudonim, wizerunek, tajemnica korespondencji, nietykalność mieszkania, twórczość naukowa, artystyczna, wynalazcza i racjonalizatorska, pozostają pod ochroną prawa cywilnego niezależnie od ochrony przewidzianej w innych przepisach. Ochrona ta nie wynika jednak z „własności” lub „współwłasności” badań naukowych, a wyłącznie z prawa do uznania udziału autora lub współautora takich badań w ich przeprowadzeniu i osiągniętych wynikach. Powołanie się na wyniki badań czynionych w zespole naukowym bez odniesienia do oznaczenia osób biorących udział w tych badaniach może stanowić naruszenie dóbr osobistych tych osób i wymaga zbadania pod względem potencjalnego naruszenia etyki postępowania autora zaniechującego takiego odniesienia. Do władz dyscyplinarnych pozostaje zatem ocena istotności potencjalnego naruszenia w kontekście obowiązującego pracownika naukowego kodeksu zasad etyki, materii opisanej w przedmiotowej rozprawie habilitacyjnej oraz społecznej szkodliwości ewentualnie stwierdzonych uchybień. Odpowiedzialności dyscyplinarnej podlegają bowiem delikty cechujące się społeczną szkodliwością w stopniu wyższym niż znikomy.

Powracając jeszcze do oceny zaprezentowania w przedmiotowej monografii habilitacyjnej graficznego odwzorowania wyników badań naukowych, jako możliwego naruszenia praw autorskich, należy jeszcze rozważyć, czy wykresy takie spełniają kryteria przejawu działalności twórczej o indywidualnym charakterze. Innymi słowy należy rozważyć, czy sposób wyrażenia uwidocznionych na nich zjawisk fizycznych/chemicznych przez Rafała Wróbla można uznać za wyjątkowy i niepowtarzalny. Na to pytanie należy udzielić odpowiedzi negatywnej. Odwzorowanie bowiem zjawisk na tego rodzaju wykresach rządzi się ściśle określonymi regułami, zaś sam tego

² J. Barta, R. Markiewicz [w:] M. Czajkowska-Dąbrowska, Z. Ćwiąkański, K. Felchner, E. Traple, J. Barta, R. Markiewicz, Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Komentarz, wyd. V, Warszawa 2011, art. 1.

rodzaju wykres *prima facie* nie sprawia wrażenia utworu o charakterze indywidualnym i będącym wynikiem twórczości. Pogląd taki podzielił m.in. Sąd Apelacyjny w Warszawie w uzasadnieniu wyroku z dnia 29 marca 1996 r.³, w którym stwierdził, iż „nawet twórczy wkład członka zespołu lub osoby biorącej udział w przeprowadzeniu eksperymentu, w wyniku czego przedstawił on w tabeli i na wykresie wynik przeprowadzonych przez siebie pomiarów nie korzysta z ochrony przewidzianej w Prawie autorskim, ponieważ wkład ten w ostatecznej wersji opracowania tego eksperymentu traci cechy indywidualnego i samoistnego i to zarówno tego prawa z dnia 10 lipca 1952 r. jak i z dnia 4 lutego 1994 r.” Zatem standardowa forma wyrażenia graficznego wyników badań naukowych nie stanowi przedmiotu ochrony prawa autorskiego.

IV. Wnioski

1. Według regulacji prawa polskiego wyniki badań naukowych nie stanowią przedmiotu własności lub współwłasności, ani też przedmiotu ochrony prawa autorskiego.
2. Wobec wniosku wyrażonego w punkcie 1, wykorzystanie wyników badań naukowych z zasady nie wymagało zgody innych członków zespołu badawczego, w ramach którego doszło do przeprowadzenia badań i ustalenia ich wyników.
3. Dla kompleksowej oceny istnienia ochrony prawnej wyników badań wykonanych na terytorium Republiki Federalnej Niemiec, celowe jest zasięgnięcie opinii osoby uprawnionej do takiego doradztwa w zakresie prawa niemieckiego.
4. Według regulacji prawa polskiego zachowanie dra hab. inż. Rafała J. Wróbla, polegające na wykorzystaniu w monografii habilitacyjnej pt. "Aktywność katalityczna układów M-tlenek ceru ($M = Pt, Pd, Cu$) w reakcji utleniania tlenku węgla" wyników badań czynionych w grupie badawczej lub poza nią, nie może zostać ocenione jako plagiat w rozumieniu przepisów prawa autorskiego; wniosek ten nie jest zależny od tego, czy w swojej publikacji autor zawarł stosowne odniesienie ujawniając współautorstwo badań, czy też nie.
5. Pojęcie plagiatu wykracza poza zakres regulacji prawnej i odnosi się także do sfery etycznej, podlegającej wyłącznej ocenie władz dyscyplinarnych Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego, z uwzględnieniem ocenianej materii poruszonej w przedmiotowej monografii habilitacyjnej, zakresu ewentualnie ustalonego naruszenia oraz stwierdzonej istotności jego społecznej szkodliwości.

Maciej Puchała
radca prawny

³ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 29 marca 1996 r., sygn. akt I ACr 104/96 (LEX nr 62572)